

ОХОРОНОЗДАТНІСТЬ ПРОМИСЛОВОГО ЗРАЗКА

Тетяна Васьковська,
*науковий співробітник НДІ інтелектуальної
власності АПрН України*

Визначення промислового зразка міститься в 461 статті Цивільного Кодексу — нове конструктивне рішення промислового виробу, що визначає його зовнішній вигляд та конкретні засоби реалізації творчого задуму. Промисловий зразок, як художньо-конструкторське рішення зовнішнього вигляду виробів є засобом, який надає виробу естетичну привабливість, а також засобом, який підвищує споживчий попит на вироби на ринку.

В українському законодавстві поняття "промислового зразка", має спільне тлумачення з поняттям, яке зазначено в статті 1 Директиви 98/71/ЄС або статті 3 Регламенту 6/2002. Так, промисловий зразок ("*DESIGN*") означає *вигляд виробу у цілому або його частини, що є результатом ознак, зокрема, ліній, контурів, кольорів, форми, текстури та/або матеріалів самого виробу та/або його оздоблення. При цьому до виробу відноситься предмет промислового або ручного виробництва, до якого, серед усього іншого, відносяться деталі, призначені для складання у складний виріб, упаковка, оформлення, графічні символи, типографські шрифти*". [8. 261,262]. Дизайн, який втілюється в зовнішньому вигляді промислового зразка,

є результатом інтелектуальної творчої діяльності людини — служить цілям задоволення соціальних потреб людини: матеріальним потребам в користуванні зручними і надійними речами, а також в духовних потребах створювання прикрас середовища свого перебування.

В українському законодавстві об'єктом промислового зразка, за статтею 5 Закону України "Про охорону прав на промислові зразки" (далі за текстом — Закон) може бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб. Для набуття промисловим зразком права інтелектуальної власності він повинен бути новим. Критерії новизни визначаються сукупністю його суттєвих ознак, які не стали загальнодоступними в світі до дати подання заявки до Установи, або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

Більш детально слід проаналізувати, які саме повинні бути суттєві ознаки за своїми характеристиками, щоб індивідуалізувати промислові зразки.

Взагалі, саме сукупності ознак промислового виробу притаманна

функція розрізняти його серед інших аналогічних виробів. Але не всі ознаки виробу однаково впливають на характеристику зовнішнього вигляду виробу. Їх поділяють на суттєві та несуттєві. Слід зазначити, що *суттєвими* — є ознаки, кожна з яких необхідна, а всі разом достатні для сприйняття виробу як такого, що відрізняється від аналогічних виробів. З цього випливає, що суттєвість ознаки промислового зразка визначається її участю у створенні зорового образу (зовнішнього вигляду) виробу, в наданні виробу властивостей, які дозволяють візуально відрізняти його від низки аналогічних рішень. *Несуттєві* ознаки, навпаки, не впливають на формування зорового образу виробу в цілому, або не виражають сутті виробу в задоволенні вимог необхідності і достатності його зорового сприймання.

Зовнішнім виглядом виробу слід вважати такий його вид, з яким споживач стикається в процесі його нормальної експлуатації або використання. Як приклад, можна навести зовнішній вигляд мікрохвильової печі при відкритих та замкнених дверцятах, в той же час внутрішня компоновка та внутрішнє розташування технічного обладнання в це поняття не входить, оскільки не спостерігається користувачем в процесі нормальної експлуатації печі. Також, слід брати до уваги, що зовнішня форма виробу повинна відповідати його внутрішньому пристрою та функціональному призначенню.

Оскільки, за визначенням промисловий зразок є художньо-конструкторське рішення зовнішнього вигляду виробу, то воно (рішення) повинно характеризуватися нерозривною єдністю художніх і техніч-

них (конструкторських) якостей виробу, при якому функціональному змісту виробу буде відповідати його якісна художня форма.

В якості ознак промислового зразка, які впливають на формування того чи іншого зорового образу виробу, можуть бути безпосередньо такі, які зорово сприймаються (форма об'єкта в цілому та його елементів, взаємне розташування, ступень освітлення, колір) та такі, які опосередковано впливають на зовнішній вигляд виробу (матеріал, фактура, засоби організації форми виробу, властивості композиційного будування, або композиційне рішення, образне рішення) [6, с.121]. За засобами організації форми виробу слід розуміти — пропорційне komponування елементів, а за композиційним будуванням — симетричність, динамічність та рівновагу всього виробу.

Оскільки, перелік виробів, які відносяться до промислових зразків дуже різноманітний, як об'ємні (моделі), площинні (малюнки), так і їх поєднання, то для характеристики кожного з них за суттєвими ознаками необхідний окремий підхід.

Детальну оцінку суттєвих ознак художньо-конструкторських рішень промислових зразків надає А.А. Шестиміров і А.А. Мінаєв [6, с.121], а саме:

"Вироби, які мають розвинуту об'ємно-просторову структуру (верстат, сільськогосподарська машина, мотоцикл тощо), характеризуються такими ознаками:

- наявність композиційних елементів,
- взаємне розташування елементів та їх форма.

"Вироби, які мають моноблочну структуру, що будується на спів-

відношенні елементарних геометричних об'ємів (телевізор, радіоприймач, шкатулка, меблевий блок, тощо) використовують для характеристики такі ознаки:

- склад і розташування композиційних елементів;
- пластичне, графічне, кольорове рішення елементів, які розташовуються в більшості випадків на фронтальній поверхні виробів.

Сама ж форма виробів — паралелепіпед, не буде розглядатися, як суттєва ознака, оскільки не буде відігравати важливу роль при створенні зорового враження від виробу.

"Вироби, які мають площину композицію (ковдри, хустки, тканини) за художньо-конструкторським рішенням можна характеризувати такими ознаками:

- лінійно-графічне співвідношення елементів орнаменту;
- колористичне рішення;
- характер фактури виробу (переплетення ниток тканини).

Для характеристики художньо-конструкторських рішень комплектів /наборів (набори — меблів, посуду, сервізи, інструментів, іграшок, одягу тощо) виробів крім ознак, які характеризують безпосередньо самі вироби, також використовуються для характеристики ознаки, які відображають — характер взаємодії частин, співвідпорядкованість елементів; пропорційність, як вихідних елементів виробу, так і всього комплексу в цілому. Для характеристики таких наборів необхідно також враховувати єдиний принцип формування, функція якого направлена на рішення спільної задачі.

До ознак, які будуть характеризувати комплект (набор) як єдине ціле можна віднести:

- склад і кількість виробів, які

входять до комплекту;

- характер об'ємно-просторової структури, яка визначає взаємне розташування елементів системи в просторі;
- співпорядкованість елементів системи, пропорційна будова;
- можливість комбінування;
- розмірні ряди;
- пластичні рішення елементів;
- декоровані елементи;
- колористичне рішення.

При створенні нового промислового зразка (наприклад — новий зовнішній вигляд стільця) зміна сукупності суттєвих ознак повинна бути настільки значною, щоб вона могла викликати нове зорове враження від зовнішнього вигляду виробу без пильного його розгляду.

В процесі створення нових художньо-конструкторських рішень виробів, дизайнер-митець створює зразок і втілює в його зовнішній вигляд властивості, які будуть підкреслювати індивідуальність, художню виразність та визначені спеціальні якості виробу.

Щоб дати об'єктивну оцінку, наскільки промисловий зразок є новим, та втілює нове художньо-конструкторське рішення в зоровий образ всього виробу, необхідно порівняти з близькими аналогами. Таку оцінку проводять на підставі виявлених суттєвих ознак виготовленого виробу.

В українському законодавстві патентна процедура реєстрації промислових зразків, проходить відповідно до "Правила розгляду заявки на промисловий зразок" (далі — Правила [5]). Заявник надає певний перелік документів на реєстрацію, серед яких повинен бути опис промислового зразка. Опис повинен містити такі розділи:

- назва промислового зразка;

ПАТЕНТНЕ ПРАВО

- прізвище, ініціали автора промислового зразка;
- призначення та галузь застосування промислового зразка;
- перелік фотографій, креслень та схем;
- суть та суттєві ознаки промислового зразка;
- відомості, що підтверджують придатність промислового зразка для використання в промисловості або в іншій сфері діяльності.

В розділі в 8.1.4. Правил [4] зазначено, про необхідність надання в описі усіх суттєвих ознак, які формують зоровий образ заявленого виробу, а також їх відображення на фотографіях, які визначають зовнішній вигляд виробу з його естетичними та/або ергономічними особливостями.

З огляду на п. 1 ст. 18 Закону України "Про охорону прав на промислові зразки" патент видається під відповідальність його власника без гарантії чинності патенту за результатами проведення формальної експертизи, позаяк у порядку п. 8 ст. 14 даного Закону під час проведення експертизи лише встановлюється дата подання заявки на видачу патенту на промисловий зразок, визначається, чи належить об'єкт, що заявляється, до певних об'єктів, зазначених у п. 2 ст. 5 цього Закону, заявка перевіряється на відповідність встановленим чинним законодавством формальним вимогам щодо її оформлення та подання, здійснюється перевірка відповідності встановленим вимогам щодо документа про сплату збору за подання заявки.

Не завжди заявник може професійно охарактеризувати в описі суттєві ознаки промислового зразка,

що заявляється, а в деяких випадках і грамотно оцінити доцільність патентування виробу, який не відповідає умовам патентоспроможності.

Як було зазначено вище, промисловий зразок не відповідає умовам патентоспроможності, визначеним п. 1 ст. 6 Закону про промислові зразки та ч. 1 ст. 461 ЦК України, а саме, не є новим і не є придатним для набуття прав інтелектуальної власності на нього, оскільки сукупність його суттєвих ознак, які представлені на зображеннях відповідних виробів і впливають на формування їх зовнішнього вигляду, стали загальнодоступними у світі до дати подання власником відповідного патенту заявки на реєстрацію вказаного промислового зразка. При реєстрації промислового зразка, а саме в процесі встановлення новизни до уваги береться зміст усіх раніше одержаних Установою (Установа — центральний орган виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності) заявок, за винятком тих, що на зазначену дату вважаються відкликаними, відкликані або за ними Установою прийняті рішення про відмову у видачі патентів і вичерпані можливості оскарження таких рішень.

Патентне законодавство України у сфері охорони промислових зразків не дає визначення поняття "загальнодоступний". Але, якщо врахувати положення ст. 8 ЦК України про аналогію Закону і керуватися п. 6.5.2.1 Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель (далі — Правила розгляду заявки), то це поняття можна трактувати так — "загальнодоступними вважаються відомості, що містяться в джерелах інформації, з яких

ми будь-яка особа може ознайомитися”.

Оскільки в Україні на даний час проводиться тільки формальна експертиза, то визнання недійсним патенту з причини відсутності новизни проводять судові інстанції. Оцінка відмінності промислового зразка за сукупністю суттєвих ознак від інших схожих виробів, а також доведення фактів їх загальнодоступності у світі до дати подання заявки до Установи проводиться атестованими судовими експертами з питань інтелектуальної власності. В якості доказів для дослідження загальнодоступності у світі суттєвих ознак промислового зразка необхідно надавати данні (факти) з відповідних інформаційних джерел, з якими "будь-яка особа може ознайомитися" на зазначену конкретну дату, на яку вказані ознаки були загальнодоступними. Вказана дата повинна бути більш ранньою ніж дата подання заявки на реєстрацію відповідного промислового зразка.

У зв'язку з цим, при встановленні такої дати за аналогією закону можна також керуватись вказаним пунктом Правил розгляду заявки [5], який визначає правила визначення дати включення джерела інформації до рівня техніки, якою є:

- зазначена дата публікації — для опублікованих описів до охоронних документів;
- зазначена дата публікації для опублікованих відомостей про заявку на патент на винахід, яку подано до Держдепартаменту;
- дата виходу в світ друкованих видань, (а за відсутності можливості її встановлення — останній день місяця чи 31 грудня), зазначеного у виданні року, якщо дата виходу в світ визначається

лише місяцем або роком;

- дата депонування для депонованих рукописів, статей, оглядів, монографій тощо;
- дата надходження до органів науково-технічної інформації — звітів про науково-дослідні роботи, пояснювальних записок до дослідно-конструкторських робіт та іншої конструкторської, технологічної і проектної документації;
- дата реєстрації в уповноваженому органі для нормативно-технічної документації
- дата надходження до бібліотек матеріалів дисертацій і авторефератів дисертацій, виданих на правах рукопису;
- дата викладення конкурсних робіт для ознайомлення, підтверджена документами, які стосуються проведення конкурсу;
- дата ознайомлення (огляду); для джерел інформації, що сприймаються візуально (плакати, моделі, вироби тощо), що документально підтверджена;
- дата початку показу експонатів, розміщених на виставці, що документально підтверджена;
- дата доповіді, лекції, виступу для усних доповідей, лекцій, виступів тощо, якщо вони зафіксовані апаратурою звукового запису або стенографією в установленому порядку, діючому на зазначену дату;
- дата відомостей про технічні засоби, що стали відомими в результаті їх використання, що документально підтверджена, від якої ці відомості стали загальнодоступними;
- дата повідомлень по радіо, телебаченню, кіно, матеріали яких зафіксовані на відповідному но-

сії інформації в установленому порядку, діючому на зазначену дату.

Крім зазначеної фіксованої дати, яка підтверджує загальнодоступність інформації необхідно надання зображення зовнішнього вигляду промислового зразка. Надане зображення буде давати можливість оцінити, наскільки сукупність суттєвих ознак співпадає або різнить між собою промислові зразки, і чи відповідає промисловий зразок критерію новизни.

Також, дуже важливим моментом при поданні заявки на промисловий зразок, є розгляд промислового зразка, який містить декілька варіантів.

Відповідно до Правил складання та подання та Правил розгляду заявки п. 8.1.4.3., та 4.1.4, відповідно ([3],[4]), якщо промисловий зразок має варіанти виконання, то повністю має бути описана сукупність суттєвих ознак основного з варіантів, а розкриття суті кожного з інших варіантів здійснюється шляхом описування тих ознак, які відрізняють кожний інший варіант від основного. Тобто, повинна дотримуватись вимога єдності, коли промисловий зразок відрізняється від

своїх варіантів лише несуттєвими ознаками.

На підставі викладеного можна зробити висновки про те, що умови охороноздатності промислових зразків в Україні залежать від одного критерію — новизни, який в свою чергу визначається судовими експертами при проведенні досліджень, тільки при оцінці наданих на зображеннях виробу сукупності суттєвих ознак, що стали загальнодоступними в світі. Слід зазначити, що при аналізі зображення зовнішнього вигляду виробу в цілому, доречним було б оцінювати зразок не тільки за суттєвими ознаками, а і за ознаками, які обумовлюють творчий характер естетичних особливостей виробу. Така оцінка могла б підпадати під критерій — оригінальності виробу. Поняття "оригінальний" означає — який не є копією, або підробкою чого-небудь; справжній, автентичний; створений самостійно, без наслідування відомих зразків. [5] Такий критерій надасть можливість, на відміну від "новизни", визначити творчу (відносну) новизну, творчий рівень дизайнерських розробок, які заявляються в якості промислового зразка. ◆

Література:

1. Цивільний Кодекс України
2. Закон України "Про охорону прав на промислові зразки" від 15.12.1993р. №3688-ХІІ.
3. "Правила розгляду заявки на промисловий зразок". Наказ N 198 від 18.03.2002р.
4. "Правила складання та подання заявки на промисловий зразок". Наказ N110 від 18.02.2002р.
5. "Правила розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель". Наказ N 197 від 15.03.2002
6. Промышленные образцы. А.А.Шестимиров. А.А.Минаев. М.:ВНИИПИ.1996. — 397с.
7. Основи інтелектуальної власності.-К.: Юридичне видавництво "Ін Юре", 1999.-578.
8. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та Законодавство України/ за редакцією Ю.М.Капіци. — К.:Видавничий Дім "Слово", 2006р.
9. Великий тлумачний словник сучасної української/Уклад. і голов.ред. В.Т.Бусел. — К.; Ірпінь:ВТФ"Перун",2004. — 1440с.